

Vrede

Vera (de zus van de dode)	<i>Monique</i>
Broes (de man van de zus van de dode)	<i>Reinout</i>
Awram (de partner van de dode)	<i>Wim</i>
Ster (iemand van vroeger)	<i>Xander</i>
De dode	<i>Roy</i>

[In de kamer waar de dode ligt. In het diepst van een doorwaakte nacht.]

Vera
Ssst

Broes
Hoezo dat?
Ik zie geen enkele reden om stil te zijn

Vera
Ssst
Ja...- nee...- ik bedoel natuurlijk niet dat je helemaal geen geluid mag maken
Maar een beetje zachter zou je wel kunnen praten

Awram
Mij maakt het niet uit
Praten jullie maar, zo hard als je wilt
Zolang ik maar niets hoeft terug te zeggen
Ik ben moe
Daarnet was het nog alsof mijn zenuwen door mijn huid heen drongen - onbeschermd moesten ze alles voelen en alles deed pijn
Maar het is allemaal dichtgeklapt en nu is er enkel nog iets dofs en donkers
De zintuigen zijn moegebeukt

Vera
Ik...-
Ik kan niet naar hem kijken
Als ik zijn gezicht zie, dan is het alsof ik daar lees dat hij het er niet mee eens is, met hoe wij het allemaal doen

Ik dacht dat ik nu eindelijk bevrijd zou zijn van die
kritiek
Maar nee, hoor
Daar ligt hij, superieur als het beste jongetje van de
klas dat hij altijd is geweest
Mijn alles beter wetende broertje
Week van karakter, maar hard in zijn eigendunk

Awram

Vera...-

Vera

Sorry, Awram
Ik ben ook moe
Ik heb ook niet geslapen en ik ben ook iemand verloren,
net als jij - nou ja, goed, anders, maar dat maakt niet
uit
Ik doe mijn best om mijn verstand erbij te houden;
angstvullig loop ik binnen de lijnen - en als dan toch
weer het enige commentaar dat ik van hem krijg is dat ik
het allemaal verkeerd doe...-

Broes

Je krijgt helemaal geen commentaar van hem, Vera - hij is
dood

Vera

Niet zeggen, Broes - dat kan je niet doen...- zo'n
woord...-
Ik vraag je toch net of je je een beetje in wilt houden?
Denk alsjeblieft aan Awram

Broes

Dat zeg jij?
Awram kan er heel goed tegen, volgens mij
We moeten trouwens het een en ander bespreken, want straks
komt er zo iemand - een vrouw, vermoed ik, een vrouw in
een donker mantelpak en met een koffertje waar ze allerlei
papieren uit haalt - en die verwacht dan van ons dat wij
bedacht hebben hoe we het allemaal willen

Vera

Wat begin je nu opeens over 'wij' en 'ons' ?
Zo daadkrachtig ken ik je niet
't Past toch meer bij jou om alles aan een ander over te
laten

Broes

Ik zeg niets, mag dat ook?

Awram

Ik ben in ieder geval blij dat ik hem zelf gewassen heb en aangekleed

't Was niet gemakkelijk, maar ik heb altijd geleerd dat het zo moet

Hij ligt er goed bij, toch?

Je zou zeggen dat hij zo weer op kan staan

Vera

Heel mooi, ja

Maar die mond...-

Broes

Wist je dat jij eigenlijk net zo'n mond hebt?

Die lippen van jou kunnen soms ook zo'n verbeterde streep vormen, de lijn die wordt getrokken tussen hoe het hoort en hoe het zeker niet mag

Een mond, gemaakt om uit te spreken wat de regels zijn

Dat is een trek die jullie van je moeder hebben

Vera

Mijn moeder heb jij nooit gekend

Broes

Dat gebrek lost zich vanzelf op

Iedere dag ga jij meer op haar lijken - als ik tenminste af mag gaan op wat je me vroeger allemaal over haar hebt verteld

Onstuitbaar komt ze dichterbij, als een schaduw die ons inhaalt

Op een dag zal het me duidelijk worden dat ik niet met mijn vrouw getrouwd ben maar met mijn schoonmoeder - maar dat besef zal te laat komen om er nog iets aan te kunnen veranderen

Vera

Dingen veranderen, dat is nooit jouw grootste kracht geweest

Broes

Getrouwd ben ik, met het grootste gelijk van de wereld

Getrouwd met een grauwkartonnen zondagsschoolmoraal

Getrouwd met een wagonlading aan taboes en

onbespreekbaarheden

Vera

Hoe meer wij onbesproken laten, hoe beter het voor ons
allebei is, Broes
In vrede langs elkaar heen leven - met geen hoger doel dan
het vermijden van botsingen
Dat is onze versie van geluk

Broes

Kom nou maar - dit is niet goed - dit willen we helemaal
niet
Laat me je schouders warm wrijven - ik kan van hier af
zien hoeveel spanning er zit, in die botten van je

Vera

Hè, hè...- Ik dacht dat het nooit zou komen
Hier heb ik behoefte aan

Broes

't Is toch niet nodig, dat je zo doet?

Vera

Ik...-
Ik weet het niet
Ik heb soms geen macht over wie ik ben, over wat ik denk,
over hoe ik me gedraag...-

Awram

Ik ben moe, mag ik het nog een keer zeggen?
Ik kan trouwens niets bedenken over wat jij zei, Broes -
over wat we dan moeten beslissen over...-
Over hoe we het willen
Dat soort dingen, dat regelde hij altijd

Broes

Hij was de man

Awram

Als jij nog altijd denkt in dat soort rolverdelingen, dan
ben je echt niet te helpen
Hij was een man en ik ben ook een man, ja?
Wat je daar verder van vindt, dat moet je helemaal zelf
weten, als we er nu maar niet over hoeven te discussiëren

Vera

Laat hem maar
Broes heeft nu eenmaal iets ongelikts

Broes

Ik maakte alleen maar een...-
Een...-

Vera

Een grapje? Wilde je dat zeggen? En daar is dit het moment voor, volgens jou?

Awram

Vinden jullie het goed als ik het raam open zet?
Ik heb het benauwd, alsof het vijftig graden is hier binnen
Er moet snel zo'n ding komen, zo'n hoe heet dat, een motor om hem koel te houden

Vera

Als jij nu eens een paar dingen opschreef, Broes
Dat is belangrijk
Een tekst voor op de kaart
Je wilt toch wel kaarten versturen, Awram?

Broes

Ik ben zeker de enige die niet moe is

Vera

Je kunt het toch wel voor hem doen?

Broes

Voor hem?
Hij zou er raar van opkijken - hij en ik hebben nooit iets voor elkaar gedaan toen hij nog leefde
We zweefden ergens aan de rand van elkaars gezichtsveld en daar waren we allebei tevreden mee

Awram

Toch had hij het wel eens over je

Broes

O, ja?

Awram

Nou, ja - soms
Als je wel eens op de TV te zien was, in een serie of zoiets

Broes

In zoveel series zit ik niet

Vera

Nee - ook dat is minder geworden
Zelfs op de wrakkige plank van het teledrama weet jij je
niet drijvende te houden

Broes

Jammer is dat, hè - ook voor jou
Want jij hebt je in al je wanhoop aan mij vastgeklampt -
dus als er verdrongen wordt, dan gaan we samen

Awram

Zijn jullie altijd zo?

Broes

Nee, hoor - alleen als er anderen bij zijn
Dan ontwaakt er iets heel ouds in ons

Vera

Dan worden we oerdieren die elkaar uit pure liefde
doodbijten

Awram

Ik ben het trouwens niet met je eens, Vera
Ik vind juist rust, in zijn gezicht, rust en een soort...-
gelatenheid
Dat verongelukte waar jij het over hebt, dat zie ik
helemaal niet

Vera

Ik kijk niet meer naar hem - dat doet me teveel pijn
Ik wil niet weer gaan huilen
Maar ik weet wat ik gezien heb

Broes

Reclame

Vera

Wat?

Broes

Misschien zou ik toch meer reclame moeten doen
Commercials
Spotjes

Vera

Ja - dat is het helemaal voor jou
Daar heb jij talent voor

Naamloos kruipen door de donkerste kelders van het
toneelspelersbestaan
De getemde avantgardist, de zwaar geworden beeldenstormer
- voor zeventienhonderd euro per dagdeel in dienst van het
systeem
Ik kan alleen niet zo snel een product bedenken dat door
jouw stem of jouw gestalte zou willen worden aangetrokken

Broes

Ik doe mijn best, Vera, ik doe alles wat ik kan om me
maatschappelijk staande te houden - daar zou je zoiets als
waardering voor kunnen hebben

Awram

Alsjeblieft
Misschien moeten jullie maar weggaan
Hier heb ik niets aan, dat geeft alleen maar onrust, die
zure regen van jullie tweedracht
Ik vind het echt niet erg om met hem alleen te zijn

Vera

Nee
Zeker niet
Wij blijven
Als wij nu weg zouden gaan en het allemaal aan jou
overlaten, dan krijg ik dat later als verwijt te horen,
dat weet ik nu al
Ik zeg niet dat jij zo bent, Awram, jou kan het weinig
schelen wat ik doe of niet doe en of ik er ben of dat ik
stilletjes door de achterdeur verdwijnen - ik weet het
Maar ooit zal er iemand opduiken die er gebruik van maakt,
die zal zeggen: jij was er niet toen je er zijn moest - zo
zijn de mensen

Awram

't Is goed
Blijf dan maar
't Is allemaal goed, echt waar
Als ik dan maar even mag gaan liggen, want ik kan echt
niet meer
Veertien en een half jaar zijn we bij elkaar geweest

*[Hij gaat liggen op een bank of iets dergelijks en valt
meteen in slaap.]*

Broes

Dat wat hij zei over dat zelf wassen...-

Vera

Ssst

Broes

Ik dacht: als hij nu maar niet over nog meer van die
joodse gewoontes begint, want daar kan ik niet tegen

Vera

't Is toch een traditie...-
Dat dwingt - weet ik veel - dat dwingt respect af

Broes

Respect voor wat?

Vera

Gewoon, respect als zodanig
Voor hoe zij ermee om gaan

Broes

Ik zal niemand iets ontzeggen
Maar als hij zo vroom begint te kijken krijg ik het
benauwd

Vera

Ach - laat hem toch
Vroeger waren we tolerant, weet je nog?
En zo diep zit dat joodse niet bij hem
Alleen met Kerst en Goede Vrijdag doet hij er iets aan,
voorzover ik weet
Maar hij probeert toch nog iets terug te vinden - en dat
bedoel ik als ik het heb over respect
Zo'n oud volk...-
De spiegels met doeken bedekken, dat is toch mooi?
Rituelen, daar begrijpen wij niets van
Wij hebben alleen maar alles afgezworen
Grote schoonmaak, alles moet weg...-
Net zo lang tot we op de kale vloer van een onttakelde
woning zitten - we kijken om ons heen en we zien dat er
helemaal niets meer is - als we willen praten klinken onze
stemmen hol
Wij kunnen de dingen geen vorm meer geven - totale
demystificatie en een schrale alledaagsheid - die vormen
onze verdienste, onze bijdrage aan de wereldcultuur

Broes

Hé...- Vera...- kom nou eens dichterbij
Waar maak je je druk over? Al die antropologie, wat doet
dat er toe
De gewone dingen, onze dingen, die zijn toch ook
belangrijk
Kom
Ik zeg toch, je bent helemaal verkrampt
Wat is er nou? Wat is dat?
Huilen? Doe maar niet
Paardje van me...-Tietje...-
Laat me nou...-
Ik wil je gewoon even aanraken, dan komen we allebei tot
rust
Ik heb zin, Vera...-
Wat maakt het uit? Niemand die op ons let...-
Hij slaapt...-
En die daar...- nou ja...- die zal er ook geen aanstoot
meer aan nemen
Kom, nou...- Ik weet ook wel dat het niet kan maar juist
dat vind ik...- hé...- Dat is toch opwindend...-

Vera

Ik heb toch liever dat je me loslaat...-
Jij weet dat lichamelijke moeielijk ligt voor mij
En laten we nu maar eerlijk zijn - jou lukt het ook niet,
als het er echt op aankomt

Broes

Wat denk jij, Vera
Blijven wij altijd bij elkaar?

Vera

Ik weet het niet
Misschien wel...- ik...-
Ik geloof niet dat ik de moed heb om daar nu over na te
denken

Broes

Zeg nu gewoon ja...-
Hé
Moet je voelen...- Hou nu even je hand hier tegenaan...-

Vera

Goed
Even, dan

[Ze vrijen, min of meer. Ongemakkelijk.]

Broes

Wat zie je?
Wat komt er?

Vera

Een zwembad dat ze leeg hebben laten lopen...- de blauwe tegeltjes die dan opeens zo hard en koud bloot komen te liggen...- Dat is...- Dat is mooi...-

Broes

Of het gevoel dat je vroeger had, toen je een kind was, en het was zondagmiddag en de zon scheen maar toch was het koud buiten en je wist dat er deze dag niets meer zou gebeuren...-

Vera

Ja
Je zit in een bus en dit is je halte maar je bent te moe om uit te stappen
Of je loopt door een lege straat in een stadsvernieuwingsbuurt en uit een raam dat openstaat hoor je het geluid van ruzie in een taal die je niet verstaat
Of...- hoe het ruikt in het huis van een oude alleenwonende man - lucht die is verzadigd van dood en leven

Broes

Ja - dat is het...- Ja...- Ja...-

[Awram schrikt wakker; Broes en Vera hernemen zich.]

Broes

Iets drinken, dat zal dan ook wel niet kunnen?

Vera

Ik weet niet...- Volgens mij moeten we daar niet aan beginnen
Eén glas en ik sla tegen de vlakte als een zieke boom in de oktoberstorm

Broes

Awram...?

Awram

Doe maar, hoor, als je dorst hebt
Loop maar naar die koelkast en pak zelf wat je hebben wil
Hij zou het vast niet erg hebben gevonden

Vera

Over hem praten in de verleden tijd - dat valt me nog niet makkelijk

Broes

Je zult er toch aan moeten wennen

Vera

Wat ik allemaal moet, dat hoef je mij niet te vertellen - en neem toch ook maar iets voor mij mee, alsjeblieft - 't voelt alsof ik een dot stof in mijn keel heb zitten

[Awram af.]

Broes

Waar is hij nu weer heen?
Weer iets oudtestamentisch doen, zeker
Straks komt hij nog met zo'n zoveelarmige kandelaar
aanzetten, of met van die teksten op zo'n kleedje
geborduurd
Ruik jij ook al iets?
Iets mufs?

Vera

Ik dacht dat jij wat ging inschenken?
En het is wel mijn broer die daar ligt, dus zelfs als ik
iets rook dan zou ik dat voor me houden

Broes

Je gaat toch niet weer huilen?
Het is je broer niet meer, Vera - het is een ding, nu
Een ding van vlees dat koud en hard geworden is
Een ding in ontbinding
Een niet meer te kwetsen ding

Vera

Ik zou zo graag iets goeds over hem willen denken, iets
aardigs, iets positiefs, maar -
Godverdomme, het gaat niet
Help me nu toch eens, Broes
Dat hij daar nu ligt, en dat wij hier met z'n allen om hem
heen staan
Ergens kan ik het gewoon niet hebben
Weer draait het om hem
Zo lang als ik leef heb ik hem gekend en al die tijd is
hij het geweest die alle aandacht heeft gekregen
Niet omdat hij zo'n mooi karakter had of vanwege zijn
uitzonderlijke verdiensten
Hij had andere methoden

Dan was hij weer chronisch ziek, en dan weer wilde hij niet deugen
Eerst was het bedplassen, daarna moest hij naar de kinderpsycholoog omdat hij zo'n buitenbeentje was op school en de andere jongens niet met hem wilden spelen - op een gegeven moment dachten ze dat hij hoogbegaafd was maar een tijdje later heette het toch weer autisme, er is zelfs nog een piano voor hem gekocht omdat ze dachten dat hij talent had, wat daarna dan weer tegen bleek te vallen - en uiteindelijk hebben we nog die hele kermis moeten doorstaan rondom zijn zogenaamde geaardheid - wat heb ik dat woord leren haten

[Broes heeft ondertussen de koelkast geïnspecteerd.]

Broes

Niets...- Alleen maar Martini en daar kan ik toch alleen maar heel beleefd voor bedanken

Wat?

Ja...- Nee...-

Het zal ook wel moeilijk voor hem zijn geweest

Vera

Ach...- wat weet jij daarvan?

Je luistert niet eens, omdat je denkt dat je toch wel weet wat ik zeg

't Was juist helemaal niet moeilijk

Wij waren een vooruitstrevend gezin en dat homogehunker van hem werd gewoon geaccepteerd, door mijn moeder en ook door mijn vader, die toch echt de gemakkelijkste niet was
Alles kon hij doen, alles kon hij zijn wat hij wilde
Maar juist dat beviel hem niet

In een klimaat van tolerantie kon hij niet gedijen

Hij moest zonodig de gekwelde rebel uithangen

Miskend - maar geen genie, helaas

[Awram op.]

[Stilte.]

Broes

Geloven jullie eigenlijk in een hemel en dat soort concepten?

Awram

Jullie?

Broes

Zeg ik het weer verkeerd?

Awram

Ik houd niet van 'jullie', ik sta op mezelf
Ik hang niet aan collectieven - ik dacht dat je dát toch
nog wel wist van mij
En ik geloof niet dat ik iets geloof
't Is alleen in situaties zoals deze dat ik er toch iets
aan ontleen
Een paar van die oude gebruiken, een paar dingen waarvan
je weet dat ze al tweeëneuhalf duizend jaar zo gaan - die
geven een soort richting en anders zou ik helemaal niet
weten wat ik moest doen

Broes

Heb je dat dan wel met hem besproken? Want hij hoort er
toch al helemaal niet bij, bij die club van...- O, nee -
van jullie, dat mag ik niet zeggen
Hij is een bloem uit de tuin van Calvijn, toch?
Net als zijn zus
Een tuin waar de zon nooit schijnt en waar je beslist niet
buiten de knarsende grindpaden mag treden
Met schuld geboren, geen bevrijding mogelijk en geen
grotere vijand dan het eigen zwakke vlees

Awram

Nee - ik heb het niet met hem besproken
Als ik jou zou moeten vertellen wat wij allemaal nooit
besproken hebben...
Weet je wat het is, Broes?
Het liefste laat ik alles los en ga ik daar naast hem
liggen om nooit meer op te staan
Ik kan niet meer
Ik heb het alleen maar gekund met hem
Ik weet niet of dat liefde moet heten - maar het was door
hem dat ik de wereld aan kon
Dat ik de werkelijkheid kon verdragen

Vera

We zouden je wel willen helpen, Awram, als we konden
Maar...--

Awram

Precies - dat 'maar', daar zit het hem in
Alle onwil en onvermogen zit in dat ene woordje: 'maar'

Maar we waren er niet
Maar we weten het niet
Maar we begrijpen je niet
Maar we hebben toch ook ons eigen leven
Nee, Vera, dank je - te helpen hoef je me niet
Ik ben niet te helpen, niet door jou en niet door wie dan
ook - ik zal het zelf moeten doen
Ik heb het allemaal meegemaakt
Hij is langzaam doodgegaan, begrijp je dat? En ik zat
erbij, alleen

Vera

Wat nou, 'alleen'?

We zijn echt wel meteen gekomen nadat je gebeld had - als
je dat soms bedoelt

Kunnen wij er wat aan doen dat jullie zo ellendig ver weg
van alles wonen?

Twee mannen met houthakkershemden in een verbouwd
boerenwoninkje - dat was nu eenmaal jullie ideaal - en dat
heeft zijn consequenties, ja?

Homo's zijn egoïsten, dat mag ook wel eens gezegd worden -
altijd bezig met de streling van hun ijdele ik

Dat overgeordende huishouden hier, die vaas met gedroogde
bloemen naast de deur als je binnenkomt en die
flamingokleurige tegeltjes in de badkamer - ik word daar
beroerd van

Het is niet aardig om dit te zeggen, juist nu niet, dat
weet ik ook wel, maar ik kan niet altijd alles voor me
houden

'Alleen'

Je was alleen, dat is zo - maar wij zijn toch vlak daarna
gekomen?

Dat zei je zelf, toen we binnenkwamen - 't was net gebeurd

Sorry, hoor - ik was er ook liever bij geweest, ik heb hem
langer gekend dan jij

Ik heb niets meer tegen hem kunnen zeggen - al moet ik
toegeven dat het me niet makkelijk zou zijn gevallen om
een mooie slotzin te bedenken voor mijn verstandhouding
met hem

'Alleen' - jij was alleen, ja - maar hoe alleen ben ik?
Hoe alleen is hij geweest, toen het met hem gebeurde?

Broes

Wat heeft die dokter eigenlijk gedaan?

Awram

Wat kon hij doen? Niets
Hij heeft even gekeken en gevoeld en toen een papier
ingevuld - dat moet hier nog ergens liggen

En toen is hij weer weggegaan, dat heb je gezien

Broes

Ach, nou ja

Awram

Ach, nou ja?

Bedoel je daar iets mee?

Broes

Alleen maar dat we toch allemaal wisten dat het onvermijdelijk was

Vera

Hij heeft het me zelf gezegd, door de telefoon, vier maanden geleden al

Ik wilde het niet horen maar hij moest en zou het me vertellen, geen uitzaaiing in zijn organen en geen zwarte vlek op zijn huid werd me bespaard

Ik werd er beroerd van maar dat kon hem niet schelen

Ook weer typisch voor hoe hij was - 't ging om hem en niet om mij

Broes

Waar op zich natuurlijk wel iets in zat

Hij was ziek, jij niet

Vera

Wat ik bedoel is dat hij alleen maar praatte en niet luisterde

Die combinatie van lijden en egocentrisme is het ergste wat er bestaat - want als je er iets van zou durven zeggen ben je de gevoelloze lomperik

Awram

'Ach, nou ja'

Misschien is dat dan hoe ik moet leven, voortaan

Ach, nou ja

't Is allemaal onvermijdelijk, dus denk er niet te lang over na

Iedereen is ongelukkig, dus waarom ik niet?

Vera

Verbeeld ik me dat nu, of zakt hij een beetje naar opzij?

Broes

Ik dacht dat je niet meer naar hem kon kijken

Vera

Ik moet wel kijken - hij ligt daar en hij vraagt er om
Zeg - zullen we niet even naar buiten gaan, met z'n allen?
Gewoon, om een andere lucht in te adem en...-

Die tuin van jullie staat er vast mooi bij, in deze tijd
van het jaar - 't wordt al bijna licht - ik ben geloof ik
helemaal niet moe meer...-

We gaan gewoon verder, we gaan er iets moois van maken,
ik...-

Wat zeg ik allemaal? Het is alsof ik door iets heen
zak...- Ik heb er geen vat meer op...-

Awram...-

Broes? Hoor je me?

Ik wil naar buiten, ik heb het benauwd

*[Er wordt door de anderen niet op haar gelet, ze wankelt
en voelt zich kennelijk beroerd; ze gaat af maar komt al
na enkele ogenblikken weer terug - of ze vervolgens naar
Awram luistert blijft onduidelijk. Broes heeft zich
afgewend, dus het komt er op neer dat Awram tegen niemand
praat.]*

Awram

Bij bewustzijn is hij niet meer geweest, de laatste
vierentwintig uur - wat hij er nog van meegekregen heeft,
dat zal ik nooit weten

Wat ik wel wist was dat hij tot het einde hier wilde
blijven, hier in dit huis - geen gezeul naar ziekenhuizen
meer

Hij lag daar, met gesloten ogen

Zo wit - zijn huid was haast doorschijnend - opeens zag ik
hoe in ieder levend mens een toekomstig lijk schuilt

Ik kan je niet uitleggen waarom, maar het viel me opeens
zoveel makkelijker om van hem te houden

Om hem te nemen zoals hij was en hem niet te vergelijken
met hoe hij in mijn verbeelding had moeten zijn

Af en toe probeerde ik hem met een rietje nog wat
vruchtensap te laten drinken, totdat ook dat niet meer
ging

En toen, als de aankondiging van het einde, toen is dat
ademen begonnen

Dat ademen als een steeds zwaardere inspanning, als het
werk van een hortende pomp

Alsof zijn lichaam zich niet meer herinnerde dat ademen
al die jaren vanzelf was gegaan

Hij hijgde, hij zweette, hij zuchtte

Nog één keer zijn ribben omhoog, nog één keer die lucht
opnemen, en elk van die keren kon de laatste zijn

Dat was leven - de wil en de noodzaak - een primitieve en primaire wil, een wil die niets te maken heeft met denken en met redeneren

Ik weet niet zoveel over geloof, dat zei ik al

Ik kan alleen maar zeggen dat wat ik daar zag, die blinde krachtsinspanning van een lichaam dat nog niet los wil laten, voor mij nog het dichtst in de buurt komt van wat 'God' genoemd wordt

Maar - wat het ook was, God of de reflex van een willoos organisme - het kon niet worden volgehouden

De drenkeling heeft onvermoede krachten, maar de zee is toch sterker

Ik zag hoe hij het op moest geven

[Het laatste deel van zijn verhaal heeft de aandacht van Vera getrokken.]

Vera

Voor mij zou die zee juist God zijn

De kracht waar je niet tegenop kunt, het zwart waarin je verdwijnt

God is de zekerheid van de dood en daar ben je je leven lang mee in gevecht

Awram

Hij moest het opgeven

Er viel niets meer te begrijpen

Ik hield zijn hand vast - maar die hand was koud als een dode vogel

[Stilte.]

Vera

Weet je, Awram...-

Ik ben nu eenmaal uit dezelfde ouders geboren als hij, ik heb nooit kunnen kiezen

Maar jij wel - jij moet ooit hebben bedacht dat hij het was

Hij, en niemand anders

Liefde voor hem

Die gedachte is mij altijd zo vreemd gebleven

Wat jij in hem gezien hebt, dat heb ik nooit kunnen begrijpen

Awram

Je hebt het me ook nooit gevraagd

Vera

Dan vraag ik het je nu, alsnog - waarom heb je voor hem gekozen?

Awram

Kiezen, dat weet ik niet
Mensen doen soms langer over het uitzoeken van een paar
nieuwe schoenen dan over het vinden van hun liefde
Je komt elkaar tegen, het is avond
En vlak daarna is het de volgende ochtend, je wordt wakker
naast die half onbekende en je weet niet wat je zeggen
moet - dus zeg je zo maar iets, om ervan af te zijn:
zullen we dit, of dat, of zien we elkaar nog eens
Zo krijgt wat een incident was een gevolg - en dan,
sneller dan je ooit gedacht had, dan vestigt de gewoonte
zich - niemand heeft iets besloten maar plotseling hoor je
bij elkaar - je kijkt als buitenstaander naar je eigen
leven en je kunt alleen maar blij zijn dat je gevoel zich
zo makkelijk laat sturen, zich zo soepel aanpast bij de
omstandigheden
Ik heb hem nooit gekozen, Vera, nooit hem uit honderd
anderen
Hij is gekomen, hij is niet weggegaan, ik heb me aan hem
gehecht - en hij hechtte zich aan mij
Wederzijdse verkleving, wederzijdse verkramping,
wederzijdse angst voor wat je verliest als je alleen bent

Vera

Ik geloof dat ik wel iets van je begrijp
Maar je moet niet denken dat het altijd zo gaat, want ik
zou je iets heel anders kunnen vertellen, als ik er de
energie voor had

Broes

Neem ons
Wij zijn indertijd als twee meteoren op elkaar geklapt,
toch, Vera?
Daar kwam geen sleur of toeval aan te pas, dat was een
kosmisch noodlot
En toen we weer tot bezinning kwamen was er niets meer aan
te doen: we zaten vast, aan elkaar - en vanaf die tijd
bonken we met onze vuisten op de muur van onze cel, maar
niemand die het hoort

[Stilte.]

Goed, Vera
Ik wil wel even naar buiten - daar had je het toch over?
Maar, als je het niet erg vindt, liever niet samen met
jullie
Ik wil even alleen zijn

Ik ga kijken of ik bij die benzinepomp verderop een paar biertjes kan krijgen

[Broes af.]

Vera

[Roept hem na:] Neem ook wat te eten mee
Brood, alsof we gewone mensen zijn

[Tegen Awram:] 't Is allemaal zo pover, wat jij zegt
Ik weet wel, als je nu naar Broes en mij kijkt, dan zie je
niet veel meer dan as en sintels - maar hij heeft gelijk:
't is ooit met vuur begonnen

Ik had toen al...- Daarvoor...- nou, ja, dat weet je wel
zo'n beetje, hoe dat toen gegaan is
Dus ik wist dat het allemaal niet zo vanzelfsprekend is en
dat je...-

Hè, dat gepraat over vroeger
Ik wou dat die vrouw een keer kwam
Hebben we nu al iets besproken?
Staat er iets op papier?

Awram

Ik kan me nu niet concentreren
Later, misschien

[Stilte.]

Vera

Awram

Alsjeblieft

Ik weet dat je mij nooit zo heel erg hebt gemogen
Je hoeft het niet te zeggen - ik heb meer gevoel dan jij
denkt

En ik weet ook wel dat het je daarbij niet eens om mij in
het bijzonder gaat - voor jou is iedere vrouw een soort
vergissing, een foutje in de evolutie, een hol gedrocht
waarbij je liever uit de buurt blijft

Ik hoef alleen maar in je nabijheid te komen om te weten
dat jij zo denkt - maar ik kan daar echt niets aan doen
Ik besta en hier ben ik

Ik beloof je, Awram: als dit allemaal voorbij is hoef je mij nooit meer te zien - en ook van Broes zul je geen last meer hebben

Wij waren hier ook liever weggebleven, dat zal ik je eerlijk zeggen

Maar nu moet het nog even, ja?

Verantwoordelijkheid

We gaan het doen, we gaan het afmaken, jij en wij samen, heel goed en heel netjes

En dat doen we voor hem

Awram

Alsof hij dat gewild zou hebben

Alsof hij erop zat te wachten dat jij je ermee gaat bemoeien

Vera

Wat weet jij daarvan? Wat weet jij over de band die ik met hem had?

Awram

Daar heb je toch daarnet zelf van alles over gezegd

Vera

Maak geen misbruik van mijn emoties

Awram

Daarvoor zijn ze te zeldzaam? Is dat wat je bedoelt?

Vera

Waarom er tegen mij altijd zo negatief moet worden gedaan, dat begrijp ik niet

Ik heb ook mijn hulpeloosheid

Je merkt toch dat ik toenadering zoek? Waarom ga je daar niet op in?

Ik, en hij...- Wat wil ik daarover zeggen...-

Ik heb het altijd moeilijk gehad met hem, ook vroeger al, dat zal ik niet ontkennen

Maar ik weet ook dat hij voor mij als broer pas echt in de onbereikbaarheid is verdwenen nadat hij aan jou vast kwam te zitten als...- als...- als een losgewaaid blaadje dat niet meer los kan komen van de hars die uit de zieke cipres druipt

Daarvoor deed hij toch...- was hij toch...- anders...-

God, ik kom er niet meer uit

't Komt doordat hij daar zo ligt

't Komt doordat ik alsmaar blijf denken dat hij alles hoort wat ik over hem zeg

En hij is het er niet mee eens, hij weet het beter

Hè...- Ik wilde nog iets zeggen, maar...-
Ik ben het even kwijt
Ik moet even nadenken

Awram

Ik wacht wel

Vera

Misschien ken ik hem toch beter dan jij - ik heb hem zien
opgroeien, jij niet
Ik weet dingen over hem die jou zouden verbazen
Moet ik echt geloven dat die band tussen jullie zoveel
voorstelde?
Je zei het zelf al, 't is allemaal gebaseerd op toeval,
niets anders is het dan een misverstand waarop de tijd vat
heeft gekregen
Hoe lang zei je dat het geduurd heeft? Twaalf jaar?

Awram

Toeval of niet - in het begin is het toch opwindend
geweest - maar heftigheid verdampt en wat blijft is het
bezinsel van de alledaagsheid
Dat zul je toch zelf ook wel weten

Vera

Ik zeg het nog eens: geen vergelijkingen maken, dat vind
ik ongepast
Hij zou zelf de eerste geweest zijn om het met me eens te
zijn - hij wist dat...- dat hoe jullie zijn, ondanks alles
en wat we er ook van vinden en lang leve de
gelijkwaardigheid, dat het toch niet meer is dan een B-
variant van de liefde, een armzalig behelpen waaraan de
essentie ontbreekt

Awram

Hoe weet je zo zeker dat hij dat wist?

Vera

Omdat hij mijn broer was
Die ken je toch, ondanks alles
Tien jaar....- Elf jaar...- 't Zou wat
Ik kan alleen maar vermoeden dat het tussen jullie nog
heel wat moeizamer moet zijn verlopen dan wat je ziet als
je kijkt naar die winterslaap met open ogen waar Broes en
ik nu al zo lang in volharden
Moet je hem trouwens niet recht leggen? Hij zakt echt weg

Awram

Ik wil hem niet meer aanraken

Daarnet ging het wel
Hij was nog warm en je kon hem makkelijk bewegen
Maar nu...- Hard en koud, stel ik me voor - dat verdraag
ik niet

Vera

Die arme jongen
Hij is alleen gelaten en daar beklag ik hem om
Niemand verdient het om te moeten sterven - en toch is
juist dat de beloning die iedereen krijgt
Maar - geef me nu eens antwoord
Wat trekt een man aan in een man?

Awram

Wil je dat werkelijk weten?

Vera

Jezus, Awram - alsjeblieft
We zitten hier nu eenmaal met z'n tweeën - de tijd staat
bijna stil omdat het geen nacht meer is maar ook nog geen
dag - we zijn allebei kapot maar we mogen niet gaan slapen
- dus waarom zouden we niet praten?
Ik doe mijn best, al is het tegen beter weten in, om je
een beetje te leren kennen - misschien hadden we dat
eerder moeten doen, daar heb jij dan weer gelijk in,
maar...-
Bovendien is het echt iets dat ik nooit begrepen heb, dat
gelijkslachtige
Fallus zoekt fallus...- het heeft iets doms, want je weet
voor je begonnen bent al wat je zult vinden, net als
wanneer je in de spiegel kijkt
Het grote spel zonder verrassingen
Ik vraag me trouwens af waar Broes blijft met dat bier en
die broodjes

Awram

Zal ik eieren bakken?

Vera

Gadverdamme

Awram

Als er bij ons in de familie iemand doodging, vroeger -
veel ooms en tantes en zo had ik niet meer, maar zo nu en
dan gebeurde het toch wel eens - en als het zover was, dan
moest iedereen meteen naar dat huis komen; ze hielden de
begrafenis nog dezelfde dag - de dode lag niet in een
mooie kist maar in iets dat eerder een krat was, gemaakt
van het allerduinste sigarendoosjesspaanplaat - in die tijd

vond ik daar niets van want ik wist niet beter, maar later
ben ik het gaan waarderen omdat het zo eenvoudig is - geen
verkeerde eerbied, het moest om het leven gaan en niet om
de dood

Als alles dan achter de rug was moest er enorm gegeten
worden, het kon niet zwaar en vet genoeg zijn

Wat vroeg je?

Hoe leg ik dat uit...- Hoe kan ik zeggen wat me aantrekt
in - in mannen...- Wat me toch heeft aangetrokken in
hem...-

Het zal wel hetzelfde zijn als bij jullie, als bij
iedereen

Liefde ontstaat vanuit een gemis

Wat je zelf niet bent en wat de wereld niet voor je wil
zijn

Dat denk je te vinden in een ander

Het opschorten van de onvolmaaktheid

Een leegte wordt opgevuld, een gebrek wordt aangevuld

Wat ik zelf niet ben is hij

En als ik hem in me opneem zijn we samen alles

Vera

Maar hij was toch...-

Nee - dat wil ik niet zeggen

Awram

Hij was egocentrisch?

Ja, dat was hij

Maar waar ik het over heb, dat heeft niet zoveel te maken
met hoe iemand is

Dat gaat over wie hij moet zijn, over wat je hem toedicht

Alle liefde is verbeelding

Je maakt hem tot wat je nodig hebt - en dat kun je heel
lang volhouden

Tot het moment komt waarop het bruinrode bloed van de wond
het witte verband doordrenkt

Dan weet je weer dat er alleen maar iets is uitgesteld

Raar, eigenlijk, dat ik dit allemaal tegen jou kan zeggen

Ik had niet gedacht dat ik...-

Nou ja, laat maar

Ik zal even boven gaan kijken, of ik nog iets kan vinden -
iets van papieren van een verzekering, of zo

[Awram af.]

Vera

[Tegen de dode.]

Nee

Nee - ik ben niet in de war en ik ga niet tegen jou praten

Ik geloof niet in ultieme confrontaties en dus ga ik heel kalm blijven en...-
Ik kan het niet
Ik kan het niet hebben dat jij nu in alle rust verdwijnt en mij hier laat zitten, zodat ik de enige ben die het nog allemaal weet
Nee - dat ga ik niet zeggen, want je hoort het niet
Je bent koud, je bestaat niet meer - Broes heeft gelijk, zoals Broes altijd gelijk heeft
Maar je had...-
Ooit, op een dag zonder vreugde, zat ik in een koude kamer, verbaasd over wat er met me gebeurde, verbaasd over wat jij deed
Was je je daarvan bewust? Of ging alle besef ten onder in de storm van je argeloosheid?
Makkelijk, moet dat geweest zijn
Je had in al die jaren daarna wel eens een keer naar mij toe kunnen komen, kunnen luisteren naar wat ik te zeggen en te vragen had
Je had het met mij kunnen hebben over mijn manier van alleen zijn, die vast weer heel anders is dan die van jou
Jij had me er dan aan kunnen herinneren dat we vroeger toch licht zijn geweest - jij hebt me gekend toen ik nog lachte
We waren kinderen en misschien zijn kinderen wel de enigen die belangeloos bij elkaar kunnen horen
Nog geen wil, nog geen karakter, nog geen ambitie - dat is allemaal later pas gekomen...-
Had je daar niet nog eens over willen praten?
Misschien hadden we samen de oude woorden kunnen terug vinden, de jonge woorden, de woorden die zijn weggewaaid

[Broes op, in gezelschap van Ster. Vera blijft stil - alsof ze zich betrapt weet in haar monoloog. Meteen daarna ook Awram op.]

Broes

Dit is...-
Sorry - ik ben je naam vergeten

Ster

Ster
Dag, Vera

Vera

Nee, het is...-
Wij kennen elkaar, van vroeger

Broes

Hij liep te dwalen langs de vaart
Kon het huis niet vinden

Awram

Ster
Maar hoe...-

Ster

Ik wist dat het hier ergens moest zijn, maar het was
lastig zoeken in het donker
O ja - natuurlijk - mijn deelneming voor jullie allemaal,
dat vergeet ik bijna

Awram

Maar - hoe wist jij het?
Waar kom je opeens vandaan?

Ster

Hij heeft me eergisteren nog ge-sms't
Dus ik wist dat het slecht ging
En toen ik vannacht niet kon slapen beseftte ik opeens dat
ik naar hem toe wilde
Ik ben in de auto gestapt en...-
Ik heb net gehoord dat het al gebeurd is
Mag ik even alleen zijn met hem?

Vera

Ster
Ik zat er net aan te denken...-
Aan die tijd dat jij...- dat hij...-

Ster

We hebben elkaar daarna bijna nooit meer gezien, dat wilde
hij niet en ik vond het ook beter
Maar contact hebben we altijd gehouden

Awram

Ik wist dat niet
Ik dacht dat jij alleen nog maar in zijn geschiedenis
voorkwam

Ster

't Is goed om je te zien, Awram
Ook dat is lang geleden
Zijn mailtjes gingen altijd voor de helft over jou

Je bent toch een boek aan het schrijven?
Hij hoopte zo dat je het nog afkreeg voordat....- voor
hij...-

Broes

Drank hadden ze trouwens niet bij dat tankstation, dat
schijnt tegenwoordig verboden te zijn
Ik heb water meegenomen en ciabatta met van alles
Moet nog wel ontdooid worden

Vera

Hou toch op over dat eten, man, je maakt me misselijk
Zie je niet dat Awram en ik bezig zijn onze indrukken te
verwerken - dit is zo...- onverwacht...-

Awram

Met geen woord heeft hij het over jou gehad, ik weet niet
hoeveel jaar al niet

Vera

Wat kom je hier nu nog doen?
Dit is voor iedereen verwarrend

Ster

Je bent er niet aardiger op geworden, Vera
Vergeet alsjeblieft niet dat ik van hem gehouden heb, al
lijkt dat voor jou misschien lang geleden
Vergeet niet dat hij ook voor mij er niet meer is
Ik zou net zo goed aan jou kunnen vragen wat jij hier doet

Vera

Daar kan ik je dan meteen een antwoord op geven
't Is pure plichtsvervulling, dat we hier zijn, en anders
niets
Alles moet geregeld worden en ik ben zijn familie, ja?
Zijn enige werkelijke familie
Maar om nu te zeggen dat het gewaardeerd wordt...-
Ik geloof dat ik even naar buiten loop
Even weg uit zijn wereld
Kom mee, Broes
- Broes is mijn man, maar dat had je al begrepen -

Kom, we gaan lucht happen

[Vera en Broes af.]

Awram

Ik weet niet goed waarom jij hier bent
Kunnen wij het ergens over hebben?
Over leven, dood of liefde?
Over hem?

Ster

Dat is allemaal hetzelfde, toch?
Ik vroeg trouwens of ik even alleen met hem mocht zijn

Awram

Straks misschien, maar nu kan ik dat niet aan
Ik wil naar hem kijken en dan naar jou - misschien dat ik
het zo beter begrijp

Ster

Wat wil je begrijpen?

Awram

Begrip, dat is een illusie, daar heb je gelijk in
Maar ik moet tot me door laten dringen dat hij er niet
meer is
En dat er dingen zullen zijn die ik nooit van hem zal
weten
Ik moet aanvaarden dat er zo dadelijk een dag begint
waarop ik niet meer voor hem hoeft te zorgen
Ik moet begrijpen dat hij alleen nog maar voorbij is,
verschrikkelijk en onherroepelijk voorbij
En dat hij...-
Dat hij sms'jes heeft gestuurd waarvan ik niet op de
hoogte was
Waarom moet dat? Waarom moet ik dat horen?

Ster

Hoe laat is het gebeurd?

Awram

Een uur of drie geleden, denk ik
Ik was er alleen bij
Ik probeerde daarnet aan Vera uit te leggen hoe het was,
dat einde
Handdoeken nat van het zweet

Zijn ogen waren gesloten en toch wilde ik niet denken dat hij sliep, ondanks alle morfine - af en toe sprak ik tegen hem en dan verbeeldde ik me toch dat er zich iets ontspande in zijn gezicht

Ster

Hij heeft dus niets meer gezegd?

Awram

Waarom vraag je dat?

Iets zeggen?

Had hij nog de groeten aan jou moeten doen, of zo?

Hij kon niet meer praten, begrijp je dat?

Hij stikte zowat

Hij kon niet ademen

En ik zat daar naast hem

Ik zal je zeggen hoe het was

Het was onverdraaglijk

Niet alleen dat hijgen en dat zweten

Niet alleen de wetenschap dat het nog maar één kant uit

gaat en dat tegen die kracht geen verweer bestaat

Er was ook een geur

De dood is iets dat je kunt ruiken, Ster, dat weet ik nu

Met de dood komt een walm die afkomstig moet zijn uit het

diepste van de aarde, waar in het donker de oerstoffen

gloeien

Een zware lucht van overgang en van uiteenvallen

Ster

Ik had eerder moeten komen

Awram

Jij ook al?

Nee

Echt niet

Jij niet en Vera niet

Niet eerder komen

Niet er in die allerlaatste ogenblikken toch nog bij zijn

Ik zou de deur niet hebben open gedaan voor jullie - ik

was met hem alleen en zo moest het zijn

Bezit bestaat niet, dat weet ik ook wel

Niemand kan ooit van een ander zijn

Maar nu was hij toch meer dan ooit van mij

Echt, Ster - hij hoorde bij mij en niet bij jou

Er is een deur en achter die deur bewaar ik hem - daar

komt niemand bij

Ster

Ik zal het niet ontkennen

Hij hoorde bij jou en bij jou wilde hij ook horen
Al heeft hij me vroeger altijd gezegd dat hij zich niet
voor kon stellen dat hij zijn hele leven bij jou zou
blijven

Hij...- Hij woonde hier
Jij bent goed geweest voor hem en dat waardeerde hij
Dus je hoeft je nergens over op te winden
Ik ben alleen maar hier om...-

Awram

Niet dichterbij komen, alsjeblieft
Ga me niet troosten of wat dan ook

Ster

Laten we dan samen naar hem kijken
Ik heb hem zolang niet gezien, alleen maar zo nu en dan op
de webcam
Hij is toch weer mooi, nu?
Dat gaat altijd zo
Kom

Awram

Nee - niet met jou samen - daar kan ik nu niet tegen
Ik heb recht op afstand
Webcam?

Ster

Hij heeft alles goed bedoeld
Jou pijn doen was het laatste dat hij wilde

Awram

Wat is dit toch? Ik was net een beetje verdoofd en dat
voelde goed - maar nu jij er bent wordt het allemaal weer
wakker

Het laatste, dat was...-

Hij kon niet meer, maar hij moest nog één ding doen
Zich nog één inspanning getroosten, zinloos en enorm
Alsof hij met die adem die er bijna niet meer was een
baksteen naar voren moest blazen
En alsof dat hem dan ook nog lukte - langzaam verschoof
die steen, naar de rand van de wereld en nog verder -
totdat hij er af viel en je hoorde geen klap, daar
beneden, want onder de wereld zit geen bodem
Toen werd alles stil - hij ademde niet meer en hij was
dood

Ster

Hij heeft me ooit beschreven dat het zo zou gaan
Hij wist dat het eenzaam zou zijn

Awram

Godverdomme, eenzaam? Ik zat er toch bij? Ik heb zijn hand toch vastgehouden?

Eenzaam? Waar bemoei je je mee?

Ik weet echt wel wat eenzaamheid is

Ik heb toen ik klein was mensen gekend die niemand meer hadden, die alleen leefden met hun herinneringen, die niet durfden te slapen omdat ze bang waren voor wat ze zouden dromen

Die waren eenzaam

Hij niet - hij had mij

Ik was de deken die hem al die jaren warm heeft gehouden

Ik heb hem verdragen, ik heb met hem gelachen, ik heb voor hem gezorgd - ik heb zoveel gedaan dat niemand anders zou doen

Ik geloof jou niet zo erg, met je sms'jes en alles wat je zogenaamd weet van hem

Ster

Ik heb nu eenmaal ook een geschiedenis met hem en ik kan niet doen alsof die niet bestaat heeft

't Is een leuk huis, wat jullie hebben

Ik kende het uit de beschrijvingen, maar in 't echt is het toch anders

Awram

Ik wil niets horen over beschrijvingen

[Broes op.]

Broes

Vera is nog aan het roken, in de tuin

Waar hadden jullie het over?

Als ik dat vragen mag, natuurlijk - want ik sta overal buiten, dat weet ik

Awram

We hadden het erover...-

Ster

Of je iemand ooit kunt kennen

Awram

Hadden we het daarover?

Broes

Je kunt je beter afvragen of je iemand ooit wilt kennen
Een oppervlakkige indruk is vaak beter te verdragen dan
wat je tegenkomt wanneer je de diepte opzoekt

Ster

Wacht...-
Nu weet ik het
Zuidpool
Daar heb ik je gezien
Jij speelt daar toch in?
Ik dacht steeds al...-

Broes

Zuidwaarts heet het, niet Zuidpool
En ik zit er allang niet meer in
Als je het echt wil weten: ik ben eruit geschreven, al een
hele tijd geleden

Ster

Toch bijzonder om je een keer in het echt te zien
Sorry dat ik je in de rede viel, maar het schoot zo ineens
door mijn verstand

Broes

Ach
Ik was geloof ik alweer uitgepraat, dus wat maakt het uit

Ster

Gaan jullie zijn lichaam aan de wetenschap geven?
Hij wilde...-

Awram

Alsjeblieft, ga me niet vertellen wat hij wilde en wat jij
dan weer als enige weet
Voorlopig heeft de wetenschap nog niets gevraagd

[Vera op.]

Vera

Ik heb Broes toch maar in een paar zinnen uitgelegd hoe
het zit, tussen ons, Ster
Uit zichzelf zou hij het nooit begrepen hebben

Ster

Hoe het zit...-

Hoe het zat...- Hoe het gezeten heeft...-

Dat kun je niet eens meer geschiedenis noemen, Vera

Dat is prehistorie

Mijn geschiedenis is pas met hem begonnen

Vera

Toen je de overstap maakte van mij naar hem

Toen je erachter kwam dat je je vergist had en dat je een deur verder moest zijn

Broes

Ik moet je zeggen, Ster - ik ken je verder niet, dat weet ik - van mij was in die tijd nog helemaal geen sprake en ik ben nergens bij geweest, ik weet het heel goed

Maar toch heb ik de neiging heb om je kwalijk te nemen wat je gedaan hebt

Iemand laten zitten en er dan met haar broer vandoor gaan

- ik kan daar niet helemaal bij

Had je niet ook een beetje aan haar kunnen denken?

Ster

Het is echt te lang geleden om me nu nog te gaan verweren

Hoe een leven loopt, dat valt niet te verdedigen of af te wijzen, daar kun je je hoogstens over verwonderen

Ik kom hier voor hem, Vera, en niet voor jou - dat moet je kunnen begrijpen

Vera

Met hem heb je het niet zo heel veel langer uitgehouden dan met mij

Ster

Maar...-

Nee, ik ga hier niet aan beginnen

Ik ga mezelf niet vrijpleiten

Van schuld is geen sprake

Ik kom hier omdat iemand om wie ik veel gegeven heb dood is - en dat zou ik met jullie willen delen - daar ligt hij en niemand heeft het over hem -

Oude discussies en opgewarmde verwijten, daar zit ik niet op te wachten

Vera

O, nee?

Zit je daarop niet te wachten?
Ik heb indertijd nog heel lang op jou zitten wachten
Gewacht tot je weer terug zou komen van die bevlieging -
wat kon die broer van mij anders zijn dan een bevlieging?
Het kon niet kloppen, dat wist ik zeker - jij, opeens, met
een...- met een man
Ik weet niet, Ster...-
Ik ben zo verschrikkelijk verdrietig en ik krijg niet meer
uitgelegd waarom
Omdat hij dood is - zeker - natuurlijk
Om de pijn die hij gehad heeft en om alles wat ik hem
nooit zal kunnen vragen
Om wat hij gedaan heeft en om hoe ik daar toen zat, alleen

Broes

Je moet wel weten te kiezen, Vera, tussen verdriet en
zelfbeklag

Vera

Onderbreek me niet, want ik ben serieus
Hè...- verdomme...- nu raak ik er toch weer uit
Ik wil je toch nog iets duidelijk zien te maken
Jou - en jullie - en hem ook, al hoort hij het niet
Het zal er wel niet het goede moment voor zijn - dat is
het nooit en jij weet, Broes, hoe vaak en hoe lang ik
daarop gewacht heb, altijd maar weer
Gewacht op het goede moment, op het moment waarop ik tegen
jou iets zou durven te zeggen waarbij ik aan het begin van
de eerste zin nog geen idee had over hoe de laatste zou
eindigen - maar het zou iets zijn waardoor alles zou
veranderen, en daar ging het om
Dat moment is voorbij gegaan en toen heb ik weer gewacht -
gewacht tot het moment zou komen, het goede moment dat het
dode moment zou zijn, het moment waarop ik eindelijk kon
aanvaarden dat het leven dat ik met jou heb niet een
tijdelijke keuze is, niet iets voorlopigs dat alleen maar
bestaat in afwachting van een wonder dat nog moet komen,
maar dat dit het enig werkelijke bestaan is, het enig
denkbare - het enige dat ik zal kennen omdat iemand de
deuren heeft gesloten die hadden kunnen leiden naar andere
kamers dan deze ene - en die iemand ben ik zelf geweest
Wachten op het juiste moment

Het juiste moment zal zijn gekomen als ik het allemaal niet meer erg vind, als ik eindelijk begrepen heb dat iemand als ik niet meer naar liefde of succes hoort te verlangen maar al tevreden mag zijn met een staat van milde onverschilligheid

Op dat moment wacht ik

Het moment waarop ik stil kan blijven, zo stil als hij daar, en niet meer hoeft te denken aan waar ik naar verlang en waar ik bang voor ben, het moment waarop ik kan zeggen: ja, ik ben alleen en ik ben altijd alleen geweest en ik zal het ook altijd blijven en dat is mijn lot maar het is toch ook waar ik zelf voor kies en ik zou niets anders willen, het moment waarop ik de wereld kan vergeten en ik me voor niets meer verantwoordelijk hoeft te voelen - Broes - zeg iets tegen me, alsjeblieft, ik raak het helemaal kwijt, laat me niet in mijn eentje praten - Broes...-

Broes

't Is goed

We begrijpen allemaal wel dat je het moeilijk hebt, dus je hoeft het niet meer uit te leggen

Ster

Kom, Vera

Je moet misschien even tot rust komen

't Is benauwd, er is te weinig zuurstof

Hiernaast is nog een kamer, toch?

Laten we daar gaan zitten

Is dat OK, Awram?

Awram

Het stadium waarin ik iets wel of niet OK kon vinden ben

ik geloof ik wel voorbij

Dit huis is van niemand meer

[Vera en Ster af.]

[Stilte.]

Broes

Dit is op de een of andere manier niet gemakkelijk

Voor ons allebei niet

Wil je...-

Wil je het ergens over hebben?

Awram

Ik zou het alleen over hem willen hebben

Maar tegelijk wil ik dat niet, omdat...- omdat ik nog maar half begrijp dat hij niet meer bestaat

En ook omdat ik niet weet wat ik tegen jou over hem zou moeten zeggen
Over hem - of over wat dan ook
Het is alsof ik naast mezelf sta en dan zonder verder oordeel waarneem hoe ik van alles doe - traag en onbetrokken - dit ben ik, maar ik zou het ook niet kunnen zijn
Begrijp je die toestand - o ja, vast wel, natuurlijk - jij kunt je in mensen en in situaties verplaatsen, jij bent toneelspeler

Broes

Het is gewoon een beroep, hoor
En jij - jij bent nog altijd belastinginspecteur'?

Awram

Beleggingsadviseur

Broes

Iets met geld, dat wist ik
En waar gaat dat boek dat je schrijft dan over?

Awram

Over beleggingsadvies, waar anders over?
Een uitleg in gewone woorden, voor mensen die er geen verstand van hebben

Broes

Ja, ja
En die mensen...-
Ik...-
Wat zitten we hier nu eigenlijk te doen, Awram?
We praten over dingen die ons niet kunnen schelen, omdat we voor wat ons werkelijk dwars zit geen woorden kunnen vinden
Je moet niet kwaad worden als het nog een keer gezegd wordt - maar echt - ik zou je willen helpen, en Vera ook
Ik zou je tegen het verdriet willen beschermen
't Is alleen...- Ik weet niet...- Ik weet niet wat ik tegen je moet zeggen

Awram

Van mij hoef je niets te zeggen
Praten is graven, graven van alsmaar diepere greppels, net zolang totdat ieder van ons op zijn eigen, heel kleine en heel onbereikbare stukje grond staat
Ik wil dat niet

Ik probeer bij hem te blijven, ik wil hem met de kracht van mijn denken bij me houden - maar hij verdwijnt, het is alsof ik naar iets kijk dat onkenbaar en onaanraakbaar is, iets dat van zulk dun glas is gemaakt dat het als ik het vast zou willen pakken meteen zou barsten en versplinteren onder de druk van mijn vingers

Ik zou hem af willen schermen en mezelf ook - zodat het weer is zoals het altijd is geweest, of zoals het misschien wel nooit geweest is maar zoals het had moeten zijn: hij en ik samen, buiten de wereld en tegen de wereld, hij en ik en de tijd bestaat niet
Begrijp je waarover ik het heb?

Broes

Misschien wel

Eerst is er de droom van het blanke eiland, waar de vruchten uit de bomen vallen en waar je met je twee handen het water uit de beek schept

Twee handen, vier handen - dat is je droom die uitkomt

Later wordt het meer zoiets als een vesting, met koude dikke muren en een streepje zonlicht dat je elke dag langzaam over de binnenplaats ziet bewegen

En nog weer later is het de kamer in een gesticht, waar je samen opgesloten zit - murw van wat de wereld je heeft aangedaan en versuft van de behandelingen die ze op je hebben losgelaten

En stel

Stel dat ze die deur opeens open zouden doen

Stel dat ze zouden zeggen: je bent vrij, het was allemaal een misverstand, je kunt gaan

Dan zouden we dat niet meer durven

Die ene kamer met het raam van gewapend glas is nu onze wereld

Is de enige plek waar we ons nog thuis voelen

[Vera en Ster op.]

Vera

Kom op, Broes
Doe je jas aan
We gaan weg

Ster

Vera...-

Broes

Waarom?
Wat is er?
Wat is er gebeurd?

Vera

Gebeurd is er niets, maar...-
Ik kan hier niet meer tegen
Ik wil liever thuis...- in mijn eentje...-
Daar ligt hij en nog steeds lukt het hem om mij kwaad te
maken

Ster

Kwaad, dat is belachelijk
Zo kun je het niet uitleggen, wat ik heb gezegd
Ik probeer alleen maar duidelijk te maken dat ik het ook
allemaal niet bedoeld heb of gewild
Het is zo gegaan en het is voorbij en...-

Vera

Weten we nu al wanneer die crematie is of wat het ook
wordt?
Want ik wil graag spreken, als het mag
Ik wil graag mijn oordeel over hem geven
Mijn eindoordeel

Broes

Wat heb je opeens?

Awram

Ik zal dan maar snel die broodjes gaan ontdooien - anders
zit ik er straks als jullie weg zijn in mijn eentje mee

Vera

Ik heb nooit geweten hoe dat schema zich indertijd
voltrokken heeft
't Heeft mij alleen maar overvallen en ik was totaal
verbaasd
Ik kon niet anders denken dan dat het een vorm van toeval
was
Een dobbelspelletje van een of andere hogere macht
Maar Ster heeft het me net nog eens heel precies
beschreven
Het was helemaal geen toeval
Ik ben - door hem daar, met zijn slangenstrategie, heel
langzaam en heel doelbewust uit het plaatje gemanoeuvereerd
Daar had hij een soort plezier in
Quasi-toevallige ontmoetingen met Ster, een grappig
briefje, en dan eens een keer samen iets teveel drinken -

zo heeft hij het gedaan, stap voor stap - zo is het toch,
Ster? Je geeft het toe

Ster

Het was geen plan strategie, dat zeg ik je
't Was gewoon, zoals het bij dat soort dingen altijd is,
een botsing, het lot, elektriciteit - hoe je 't wilt
noemen
En als ik niet ook zelf...-

Vera

Jij had tot dan toe niets op met mannen, dat weet ik zeker
Hoogstens latent, maar hij heeft het opgewekt - hij heeft
gif in je oor gedruppeld, terwijl je sliep en nog droomde
van mij
Ik ben toch niet gek, of dom
Je kon geen genoeg van me krijgen, zo was het
't Is bijna twintig jaar geleden en ik zou er meer dan
overheen moeten zijn, dat weet ik wel, maar het zit er nog
Jij bent het speelgoed geweest, Ster, dat hij mij misgunde
En zelf had je zogenaamd niets in de gaten
Bah, wat een laffe derrie
We gaan weg, Broes
Ik houd het niet meer uit in zijn nabijheid

Broes

Wacht nu maar even, Vera
Geen impulsgedrag, daar krijgen we later altijd spijt van
Je hebt zelf bedacht dat je het allemaal goed wil doen,
tot aan het einde

Vera

Ja - dat is zo en dat weet ik wel, maar...-
Wat is dat toch, Ster
Waarom moet het allemaal weer gezegd worden?
De dingen lagen toch goed, daar onder het stof...-

Ster

Jij vroeg ernaar

Awram

Julie moeten wel iets eten
Ik weet dat het er niet erg appetijtelijk uitziet, maar
dat heb je nu eenmaal met benzinepompkwaliteit
Laat me nu eens nadenken

Over die...- Nee, 't wordt een begrafenis, daar hebben we
het ooit wél over gehad
Maar verder...-
Wat zou hij gewild hebben? En wat wil ik?
Ik wil niets - dat helpt niet echt
Ik had het al maanden kunnen zien aankomen, dat weet ik
wel, maar...-
Ik zal wel iets moeten zeggen...- En jij wil dus ook
spreken, Vera?
En dan...- Wat nog meer...- Enveloppen moeten we hebben en
adressen en postzegels...-

Ster

Je weet van wat voor muziek hij hield?

Awram

Hou toch op
Van geen enkele
Muzikaal, dat was hij niet - hij kon nog niet eens de
melodie van het Wilhelmus onthouden

Ster

Ik...- Wat moet ik tegen jullie zeggen?
Je steeds weer tegenspreken omdat ik weet dat het anders
zit? Dat wordt zo pijnlijk
Iemand bestaat niet - alleen het beeld dat we van hem
hebben bestaat

Awram

Ik weet wat ik weet en ik kende hem wel - niet een beeld
van hem, maar hem - met al zijn onvolkomenheden...-
En hij kende mij en zo leefden we

Ster

Hij vertrouwde jou, dat is wat ik weet
Hij wist dat jij altijd het goede zou willen en dat stelde
hem gerust

Vera

Kun je niet ophouden met over hem te praten alsof je zijn
pleegvader of zijn biechtvader of zijn hopman bent
geweest?
Ik vind dit aanstootgevend

Awram

We zijn vorig jaar nog naar Luxemburg geweest, toen hij
nog niet zo erg ziek was
Jullie hebben geen idee hoe hij later...-
Maar goed...

Toen we daar dan waren, in de vallei van de Ourthe of hoe heet dat water - weldadige Ardennenstilte, ik werd er helemaal gespannen van....-

Toen, wilde ik zeggen, toen begon hij voor het eerst in al die jaren dat ik hem kende over landschappen te praten en over de sterrenhemel

Over wat er altijd al geweest was en wat we niet konden kennen

Over dat alles niet anders was dan materie die steeds van vorm en gedaante veranderde maar die in zijn geheel altijd aan zichzelf gelijk bleef - en dat je dus nooit verdrietig hoefde te zijn: wat bestond bleef bestaan en zou ooit die oude vorm weer terug kunnen vinden

We hadden zo weinig gesproken, al jaren lang

Ik was verbaasd om hem opeens zo te horen

Ik kende hem niet als iemand die veel contempleerde

We zijn toen de hele nacht wakker gebleven, op de veranda van dat bruingeverfde houten hotelletje

Hij hield er maar niet over op, over de tijd en de dingen

Hij wilde van mij weten of het waar was wat hij wel eens

had gehoord, dat joden zich niet voor landschappen

interesseren en zich nooit ergens hechten, omdat ze altijd passanten zullen blijven

Ik had geen idee, ik had daar nooit zo over nagedacht, ik wist alleen maar dat wij toen ik klein was inderdaad nooit

op vakantie gingen - hoogstens werden we op vrije dagen als kinderen in de auto gezet en dan moest er ergens heen gereden worden om duur ijs te eten - daarna reden we weer terug en inderdaad: over wat je uit dat autoraampje aan landschap kon zien ging het nooit

Hij begon me toen uit te leggen dat ook herinneringen materie zijn, iets biochemisch in je hersenen, net als angst en als liefde

Hij moest en zou het allemaal objectief en controleerbaar maken

En juist omdat hij dat zo vol hield, met zo'n fanatieke nuchterheid

Juist daardoor begreep ik dat hij wist hoe het er met hem voorstond en dat hij daar verschrikkelijk bang voor was

Ik heb hem toen aangeraakt - voorzichtig mijn arm over zijn schouder gelegd - ik wist niet of hij pijn had - je kon al voelen dat hij magerder was geworden, maar ook dat in hem de wil om te leven nog gloeide

Dichter bij elkaar dan in die nacht zijn we daarna nooit meer geweest, tot...- Tot deze laatste uren...-

Vera

Waarom vertel je dit?

Awram

Waarom?

Moet ik dat verantwoorden?

Omdat dit mijn huis is en zijn huis

Omdat hij daar ligt en omdat niemand aan hem denkt

Aan wat er goed was aan hem

Aan iets anders dan wat je hem zou kwalijk kunnen nemen

Je zei toch dat je weg ging?

Ga dan

Voor mij hoef je niet te blijven en voor hem ook niet

Vera

Ik ga - zeker - maar dit is de laatste keer dat ik zo

dicht in zijn buurt ben en wat ik nu niet van me afpraat

zal ik nooit meer kwijt kunnen

Wat zit je nu te kijken, Broes?

Broes

O, ja, zo gaat het

Als me niets anders meer te verwijten valt dan is er

altijd nog wel iets mis met de manier waarop ik kijk

Ik weet niet hoe ik zit te kijken

Een beetje ongemakkelijk, misschien?

Omdat ik allemaal niet zo erg over mij gaat, maar om wat

jullie - en hij - en jullie met hem...-

Ik denk daar wel van alles over, maar dat kan ik denk ik

beter voor me houden

Vera

Ik...- Ik weet het niet meer

Ik verlies mijn greep op alles, alsof de hele

werkelijkheid met zeep is ingesmeerd en zich niet meer

laat vastpakken

Ster

Als jullie gaan, dan ga ik ook weg

Ik heb hem gezien, ik heb hem wel en ik heb hem ook niet
herkend

Ik heb begrepen dat alles wel en ook niet voorbij gaat

Wat hij voor mij is geweest, dat moet ik voor me houden

omdat jullie het niet willen weten

En als ik zeg dat dat me spijt zal niemand het geloven

Ik zie hoe littekens weer wonden worden

Ik zie de hopeloosheid

Awram

Nee

't Is beter als jullie nog niet weggaan
Ik...- Het is nog niet klaar...-

[Awram valt, uitgeput, opnieuw in slaap op de bank. De anderen scharen zich rond de dode.]

Ster

Hoe moet je dat nu noemen?
Terugggevonden onschuld? Nee
Een voltooide geschiedenis? Eerder een verhaal dat nooit
helemaal verteld is, maar nu wel wordt afgebroken
Zou jij hem nog iets willen zeggen? Willen vragen?

Vera

Niet waar jij bij bent, sorry
En dan - ik ben al uren met hem in gesprek
Doodmoe word ik ervan, maar het helpt niet

Broes

Je kunt nu eenmaal niet verwachten dat hij je nu nog de
antwoorden geeft die je zou willen horen
Geef het maar op, Vera
Je wilde toch naar huis? Dat lijkt me goed
Niets meer zeggen, ook niet bij die begrafenis straks
Op alles wat we niet weten is stilte het beste antwoord
We kunnen nu echt wel gaan
Laat Awram het verder zelf maar uitzoeken en regelen - die
is sterker dan je denkt

Vera

Ik kan hem niet loslaten, nog even niet
Hij is de andere kant van mijn leven
Hij is alles wat ik niet was en niet had
Hij is mijn gebrek, ik kan het niet uitleggen...-

[Stilte.]

Ster

Nee

Broes

Wat?

Ster

Hij is het niet meer
Niet wat we nu nog van hem willen maken

Hij is er niet meer
Dat maakt het makkelijker
Verdriet kun je hebben om wat je verliest, om wat je terug
zou kunnen vinden
Maar niet om wat niet meer bestaat

Vera

En dus?

Ster

Dus kan ik mijn schouders ophalen
Ik weet dat hij met mij verbonden is geweest, tot op het
laatst
Daarvoor hoefden we niet bij elkaar te zijn - wat maakt
nabijheid uit?
Het was echt
Wat daarna is gekomen, dat was toch meer een soort
huishoudrelatie
Awram zorgde voor hem, dat was makkelijk
Allemaal joodse compensatie, allemaal benauwde
zorgzaamheid van iemand die zelf nooit een gewoon gezin
gekend heeft - hij liet het zich aanleunen - wat moest hij
anders?
Mij bleef hij schrijven, bij mij kon hij zijn wie hij was
- ik was geen vriend die hem modelleerde tot hij in een of
ander zoet schemaatje paste, ik was geen familie, zoals
jij, die zich nooit aan een kinderkamerrancune had
ontworsteld
Ik had hem losgelaten en juist daardoor bleef er tussen
ons iets goeds bestaan

*[Awram is toen zijn naam viel wakker geschrokken en is er
nu bij komen staan.]*

Awram

Wat voor compensatie?

Ster

Joods - 't zijn zín woorden

Awram

Dat verzin je
Zulke dingen zei hij nooit
Die bedacht hij niet

Ster

Hij deed niet anders, dat moet ik je toch zeggen
En met de voorbeelden erbij
Gesmoord in zorgzaamheid

Vera
Als ik ergens niet van houd, dan is het van iemand die
stookt

Awram
Het is niet waar
Ik wil niet dat het waar is

Broes
Vera - zullen we niet...-

Vera
Nee
Ik ben weer helemaal wakker
En ik zeg je, Ster
Ik laat me geen tweede keer in mijn leven door jou aan de
kant zetten
Ik heb mijn beeld van hem en dat is mijn waarheid...-

Ster
Ik herken precies wat hij me altijd beschreef

Broes
Vera...-

Vera
...En dan ga jij me niet vertellen hoe hij zogenaamd écht
over ons allemaal heeft gedacht

Awram
Wat wil je nu eigenlijk beweren?

Ster
Dat hij...- laat ik zeggen...-
Er kan een verschil zijn tussen waar je nu bent en waar je
voor altijd wilt zijn
Tussen wat je verdraagt en...-

Awram
Nee
Dat is niet waar en dat weet ik en dat weet jij
Dat is niet waar, want...- want het mag niet waar zijn

Ster
Je kunt blijven beseffen dat 'ik' de realiteit is en 'wij'
een comfortabele fictie

Awram
Nee

Hou op

Vera

Je moet weggaan, Ster
Je misgunt hem ons

[Stilte.]

Ster

Als ik zie hoe hij daar ligt, dan denk ik...-

Vera

Nee - geen algemeenheden en geen conclusies, alsjeblieft
Ik heb de hele nacht niet geslapen en ik zou het niet
verdragen

Ster

Je weet niet wat ik zou willen zeggen

Vera

En ik hoef het ook niet te weten - je hebt al genoeg tegen
de muren gebonkt en met de kettingen gerammeld
Alles en iedereen is wakker
Laten we nu maar gewoon nog even blijven, nog even
wachten, nog even stil zijn - en dan vertrekken, zodra het
kan

Broes

Conclusies zijn onvermijdelijk
Je zult onder ogen moeten zien dat hij toch nog weer
anders was dan je altijd gedacht hebt
En dan zal het besef komen dat dat er niet meer toe doet,
omdat je vanaf vandaag van hem gaat maken wie je wil - het
product van herinnering, wens en verbeelding
Het grote afscheid nemen is begonnen

Awram

En dat weet jij?

Broes

Ik zie toch wat er met jullie gebeurt
Ik neem je mee naar huis, straks, Vera
Wij leven nog - dat maakt ons anders dan hem, maar zo heel
groot is het verschil niet
Alles zal doorgaan
Alles zal goed gaan
Ik zal voor je doen wat ik kan en jij zult het niet
opmerken

Ik zal tevreden zijn - ik draag die verwijten van jou als
oude kleren die me makkelijk zitten
Wij horen bij elkaar - dat is toch ook een conclusie, al
wil jij die niet horen
Ondanks alles horen we bij elkaar, als twee wielen van een
kar die in het zand is vastgelopen

Vera

Ik ben bang, Broes
Als jij gelijk hebt
Als niets en niemand echt bestaat
Als alles waarvoor je iemand houdt niet meer is dan een
tijdelijk bedenksel, een hulpconstructie om het leven mee
door te komen...- Waarop...- Waarom....-
Zie je? Dit was nu precies wat ik niet wilde - dit soort
praten, in van die wolkige algemeenheden, terwijl ik in
totale verwarring ben en te moe om nog tot tien te kunnen
tellen

Broes

Het hoeft niet
Je hoeft niet te praten
Je hoeft alleen maar te zijn wie ik weet dat je bent
Nog steeds tast ik als ik 's ochtends wakker word naast me
en dan vind ik daar een schonkige waarheid
Dan ruik ik een oud gelijk, de zompige aanvaarding, de
geur van een leven - een lucht die zich in de plooiën van
je lichaam heeft vastgezet en die geen zeep ooit weg zal
kunnen wassen - en ik weet weer dat jij er nog altijd bent
Net zo goed als dat ik weet dat, iets later, met mijn
eerste koffie ook jouw eerste verwijten zullen komen
Zo sleept de dag zich van zekerheid naar zekerheid
Maar hoe langer je leeft - hoe meer waarde je hecht juist
aan de voorspelbaarheid van alles
Dus - alsjeblieft - verander niet

Awram

Ik zal dat brood dan maar weggooien

Ster

Hij had mij een paar van zijn boeken beloofd

Zal ik die boven maar even gaan pakken?
Ik zie me hier toch niet meer terug komen, dus...-

Awram

Doe maar
Doe maar alles wat je wilt
Iedereen heeft altijd gedaan wat hij wilde en dat was
blijkbaar goed
[Tegen de dode.] Hé
Ik had je nog iets willen vragen
Nog een paar dingen, over...- Over alles
Over de taaie wortels van een plant die langzaam groeit
Over alles wat belangrijk is geweest, of misschien juist
niet
Over wat we niet hebben gezegd
Over wat je dacht, en wat je nog meer dacht, over wat je
gedacht hebt en gewild hebt zonder dat ik het wist
Over schuld die we dragen voor daden die we nooit hebben
begaan
Over verwijten en over vermoeidheid en over het licht van
de vroege ochtend
Hoeveel is er dat ik niet weet en dat ik nooit meer weten
zal?
En hoe goed is dat?
Ik kon tegen jou altijd alles zeggen, ik kon je iets
duidelijk maken wat ik zelf maar half begreep
Ik zat op een dag ergens alleen in een stad op een terras,
in de schaduw
Aan de overkant van de straat was een winkelpand en
daaruit kwam een vrouw tevoorschijn
Ze deed de deur op slot en liet een rolluik zakken
Ze was vijftig of zestig, met vermoeid haar en een rok
waarvan de zoom loshing
Ik zag haar daar staan, terwijl ze met haar blik dat
langzaam naar beneden zakkende ijzer volgde
En opeens overviel me een allesomvattend medelijden - met
die vrouw in haar uitputting en haar illusieloosheid, met
de dingen die verslijten en kapot gaan, met de wereld die
zucht en die bedekt is met vuil dat door geen wind ooit
weggeblazen wordt - met ons die ons leven lang op zoek
zijn, op zoek naar iets dat al verloren was nog voordat we
werden geboren
Tegen jou kon ik over zo'n ogenblik, over zo'n scheur in
de werkelijkheid praten - en al zei je niets terug, ik
wist dat je er iets van begreep
Nu zeg je niets meer
't Is goed
Ik weet alles
Ik heb jou gemaakt en jij mij

[Terwijl hij sprak zijn Broes en Vera afgegaan - Ster is naar hem blijven kijken en draait zich nu af.]

*****